

Dariusz Kurzydło, *Rytuały przejścia a bierzmowanie. Próba aplikacji psychologii antropologicznej do katechezy młodzieży*, Wydawnictwo Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, Warszawa 2015, s. 301.

Książka ks. dr. Dariusza Kurzydły *Rytuały przejścia a bierzmowanie. Próba aplikacji psychologii antropologicznej do katechezy młodzieży* to publikacja sytuująca się na styku psychologii i teologii. Jest poszukiwaniem możliwości zastosowania psychologii antropologicznej w katechezie młodzieży i pedagogice religii. Autor w swoich analizach nie ogranicza się jedynie do sfery opisowej (deskrypcyjnej) czy przewidującej przebieg zjawisk i procesów (predyktywnej), ale obiera drogę trudniejszą, wchodzi bowiem w przestrzeń sfery eksplanacyjnej, kiedy to stara się poznać, przybliżyć i wyjaśnić czytelnikowi wykrywane związki i zależności na podstawie przeprowadzonych analiz. Uważna lektura książki pozwala wyrazić wdzięczność Autorowi za kompetentny, wielowymiarowy i metodologicznie zaplanowany wykład na temat rytuału przejścia (bierzmowania) i jego osadzenia w optyce psychologii antropologicznej. Czytelnik ma możliwość uczestniczenia w ciekawej przygodzie poznawczej, zaprojektowanej na pięć rozdziałów, skupionych wokół następujących zagadnień: 1) W poszukiwaniu antropologiczno-fenomenologicznego paradygmatu psychologii rozwoju człowieka (s. 15-60); 2) Specyfika przejścia w dorosłość w świetle psychologii rozwoju człowieka (s. 61-96); 3) Założenia metodologiczne i kierunki badań (s. 97-120); 4) Wyniki i interpretacja. Fenomenologia i hermeneutyka (s. 121-191); 5) Nowy paradygmat w podejściu do katechezy bierzmowania (s. 192-269). Całości dopełnia stosowny wstęp (s. 7-14), zakończenie (s. 270-272) oraz bibliografia (s. 273-301).

Ksiądz Dariusz Kurzydło ciekawie pokazuje, że w pewnym momencie życia człowieka dochodzi do rytuału przejścia w dorosłość. W celu analizy tego zagadnienia, czerpie – jak już wskazano – z doświadczeń psychologii antropologicznej, umożliwiając pełniejsze zrozumienie funkcjonowania dzieci i młodzieży we współczesnej kulturze. Ponadto antropologia dostarcza licznych przykładów modeli przejścia w różnych kontekstach historycznej zmienności. Desakralizacja współczesnego świata sprawia, że młodzież podąża ku dojrzałości w sposób przypadkowy, według często bezwartościowych wzorców (uważanych za atrakcyjne i powszechnie pożądane) czerpanych od przypadkowych dorosłych. W tej sytuacji sakrament bierzmowania może stanowić właściwy sposób przekraczania progu do świata dorosłych. Autor uważa, że choć model formacji młodzieży (od dzieciństwa do dorosłości) nie

zmienia się, to możliwa jest zmiana doświadczeń, które można włączać do rytuałów, jakie proponuje się młodzieży.

Prezentowana książka jest pierwszą próbą aplikacji quasi-rytuałów przejścia do katechezy, próbą, która – jak pisze ks. Dariusz Kurzydło – choć z pewnością niepełna i nieco chaotyczna, stanowi „jakiś materiał potrzebny do rozpoczęcia budowy modelu przejścia w dorosłość przy pomocy sakramentu bierzmowania” (s. 270). Impulsem do podjęcia tematu, jak wspomina we wstępie, stały się dyskusje prowadzone podczas „seminarium z psychologii rozwojowej u Wandy Zagórskiej (...). Jednocześnie jest ona podsumowaniem dotychczasowych badań Autora nad problematyką nastolatków w perspektywie psychologii antropologicznej i katechezy (...). To pierwszy krok, który ma za zadanie zamknąć jakiś etap pracy, ale i otworzyć szerokie pole do badań nad kondycją współczesnego nastolatka w Polsce i na świecie w kontekście obserwowanego coraz większego zapotrzebowania na rozwój duchowy” (s. 14). Jak już powiedziano, Autor swoje analizy sytuuje w kontekście psychologii antropologicznej, która „opisuje i wyjaśnia specyfikę ludzkiego myślenia i zachowania w określonych ramach społecznych i kulturowych” (s. 16). Na każdą jednostkę ludzką oddziałują bowiem różne procesy społeczne i kulturowe, ale również wewnętrzne przeżycia człowieka kształtują procesy kulturowe i zachowania społeczne, człowiek jest bowiem „żywym organizmem kultury” (s. 17).

Ks. Dariusz Kurzydło podkreśla, że w psychologii zbyt małą wagę przywiązuje się do wpływu kultury na proces zmian rozwojowych. Fragmentaryczne ich postrzeganie sprawia, iż niektóre z czynników są pomijane. Jako przykład Autor podaje myślenie mityczne. Termin ten oraz treść, którą zawiera, staje się podmiotem szczegółowej analizy, której zadaniem jest zrozumienie istoty mitu w psychoanalizie (mit jako ekspresja tego, co nieświadome) czy kulturze („mit przybiera postać narracji – a wyrażając się w postaci rytuału może pełnić decydującą rolę zarówno w socjalizacji, jak i w formowaniu tożsamości człowieka (nastolatka)” – s. 27), by na koniec źródło zachowań quasi-mitycznych umieścić w przestrzeni psychologii antropologicznej. Ks. Dariusz Kurzydło przekonuje, że „mit (zwłaszcza kiedy wyraża się poprzez rytuał) stanowi źródło integracji różnych wymiarów osobowości i tożsamości człowieka, umożliwiając wzrost i zmianę czynności, funkcji czy procesów psychicznych” (s. 35). Osoba ludzka, a także bliska jej społeczność, musi mieć świadomość istnienia tych procesów. Przeobrażanie świadomości i definiowanie nowych wymiarów własnej tożsamości niegdyś dokonywało się podczas rytuałów przejścia. Wydarzenia tego rodzaju dokonywały się w obecności wspólnoty, w której funkcjonowało dorastające dziecko, a ich procedury były ściśle określone przez tradycję. Stąd rodzi się pytanie, na ile sakrament bierzmowania może pełnić rolę rytuału przejścia młodego człowieka do dorosłości, w tym dojrzałości religijnej. Sformułowany tak problem posiada merytoryczne walory innowacyjności interdyscyplinarnej, a przy tym jest w stanie zachęcić do uważnej lektury książki. Pewną trudność może czytelnikowi sprawić stosowana forma przekazu, bowiem Autor w niektórych miejscach posługuje się „metajęzykiem”, toteż lektura tekstu wymaga od czytelnika skupienia

i intelektualnego zaangażowania. Uznanie budzi natomiast dogłębna znajomość metodologii badań psychologiczno-pedagogicznych, zarówno ilościowych, jak i jakościowych w obszarze metody, techniki i narzędzi badawczych, zmiennej zależnej i niezależnej oraz komparatystyczne podejście do prezentowanych zagadnień.

Książd Dariusz Kurzydło zakłada u czytelnika wiedzę a priori zwłaszcza w dziedzinie teologii, a ściślej mówiąc katechetyki. Jego zainteresowania skupiają się przede wszystkim na psychologii antropologicznej, brakuje natomiast jasnego i pogłębionego wykładu na temat Magisterium Ecclesiae w omawianym obszarze badawczym, co sprawia, że proporcje między problematyką psychologiczną i teologiczną zostały zachwiane na korzyść tej pierwszej. Nie ulega żadnej wątpliwości, że gruntowniejsze wykorzystanie w książce dokumentów Kościoła czy nauczania papieskiego zdecydowanie wzbogaciłoby prowadzone analizy. Tytuł publikacji suponuje bowiem symetryczne i koniunktywne rozpatrywanie psychologii antropologicznej (rytuał przejścia) i katechezy młodzieży (sakramentu bierzmowania). Trochę szkoda, że bezpośredniemu omówieniu zagadnienia katechetycznego został poświęcony jedynie ostatni rozdział. Bez cienia wątpliwości trzeba zatem zgodzić się z Autorem, że „niezbędne wydają się analizy potrzeb, pytań i wątpliwości, jakie mają nastolatki oraz całe rodziny w zakresie przejścia w dorosłość, a także krytyczna (nie negatywna) diagnoza współczesnej kultury nastolatka jako zmienna-w-rozwoju” (s. 271). Ich rozwinięcie i przedstawienie z namysłem niewątpliwie nadałoby przeprowadzonym analizom wymiar bardziej teologiczny (*genealogia divina*) i wprowadziłoby tym samym w obszar katechetyki, a w konsekwencji sakramentu dojrzałości – bierzmowania (sakramentu wtajemniczenia chrześcijańskiego).

Książka ks. dr. Dariusza Kurzydły została tak przygotowana i zredagowana, że ułatwia odbiór podejmowanej problematyki, choć kilkakrotnie pojawiają się w niej drobne potknięcia językowe i niedostatki korektorskie. Czytelnikowi nawykłemu do powszechnie stosowanych standardów mogą przeszkadzać w odbiorze treści zbyt wyraźne wcięcia akapitów oraz nieuzasadnione odstępki międzyakapitowe w przypisach. Przeprowadzone przez Autora analizy nie są tzw. „pisaniami na tezę”, mają bowiem charakter refleksji opartej o dobry warsztat naukowy. Pomagają śledzić myślenie Autora i przygotowywanie wniosków do ostatecznego rozwiązania zawartego w tytule problemu. Wartość autoteliczna książki jest bezsporna i zasługuje na jej zauważenie na rynku wydawniczym. Ujmując całościowo warstwę merytoryczno-metodologiczną, ze względu na interdyscyplinarny i innowacyjny charakter książki, należy ją ocenić bardzo pozytywnie i uznać za znaczące wzbogacenie dotychczasowych badań w zakresie zastosowania osiągnięć psychologii antropologicznej w obszarze teologii (katechetyki).

Ks. Wojciech Cichosz

Wydział Teologiczny
Uniwersytet Mikołaja Kopernika
Toruń